

Отже, наразі необхідно, *по-перше*, визначити ті макроекономічні інструменти, які можуть бути застосовані в Україні для виходу із фінансово-економічної кризи, а *по-друге*, вжити кардинальних заходів для оздоровлення української економіки загалом, що передусім потребує забезпечення прозорості влади і трансформації системи прийняття відповідальних державних рішень.

Міжнародна практика свідчить: держава не тільки захищає власний ринок, а й піклується про долю «своїх експортерів» та «просування» інтересів національного товаровиробника за кордоном. І тут використовуються різноманітні інструменти підтримки, серед яких – створення спеціальних зон експортного виробництва із сприятливим податковим режимом, утворення інститутів та організацій сприяння експортерам, їх субсидування і т. п.

Можна навести приклади того, як підтримують власних експортерів у країнах Південно-Східної Азії – регіоні, який динамічно та успішно нарощує експортний потенціал. На базі системи держзамовлень, субсидуван-

ня, інших форм організаційного, інституційного, економічного сприяння реалізуються комерційні стратегії на внутрішньому і зовнішньому ринках. Такі системи підтримки реалізуються в діяльності центральних урядів, регіональних і місцевих органів влади, що, проте, не заперечує, а саме припускає наявність загальнодержавного підходу, який є типовим для тих країн Південно-Східної Азії, що досягли особливо помітних успіхів.

Потрібно усвідомлювати, що в сучасних умовах розвитку інтеграційних процесів у світі досягнення бажаних позицій у системі міжнародного поділу праці, підйом життєвого рівня населення і найповніша реалізація потенціалу комерційної ініціативи є немислимыми без повноцінного включення країни в процеси регіоналізації, створення загальних сприятливих режимів міжнародної торгівлі та кооперації виробництва, активної підтримки державою національних виробників – як тих, що прагнуть вийти на зарубіжні ринки, так і тих, що потребують захисту й підтримки на національному рівні.

Олександр Кириченко,

доктор економічних наук, професор,
головний науковий консультант
Інституту законодавства Верховної Ради України

Фінансово-грошова система України – на межі краху. Як виправити ситуацію?

Сьогодні банківська система України налічує 185 ліцензованих банків, із яких реально працюють приблизно 30. Серед їх числа 17 банків мають 100% іноземний капітал і ще дев'ять – іноземну інвестицію. У більш-менш нормальному режимі функціонують лише два вітчизняних банки – Ексімбанк та Ощадбанк (обидва – державні). При цьому Ощадбанк знаходиться в тяжкому становищі через те, що його недемократично, а відповідно й неекономічно змусили фінансувати «Нафтогаз України».

За критеріями американської економічної науки, стан фінансово-грошової системи України можна охарактеризувати як крах. Для такого висновку є такі підстави: по-перше, заощадження населення не трансформуються в інвестиції; по-друге, кредитна система не фінансує власне виробництво. Названі дві причини мають спонукати владу невідкладно налагодити нормальне функціонування банківської системи, яка вже давно знаходиться у стані технічного дефолту. Нагадаю, що дефолт – це неможливість виконати свої зобов'язання.

Світова фінансова криза 1998 року, яка була передвісницею нинішньої кризи, мала б стати для України уроком, щоб не відбулося подібних провалів цього разу. І слід сказати, що вчені та експерти аналізували ситуацію та допущені помилки, надавали рекомендації, але до нас українська влада не дослухається. А в 1998 року відбувалися процеси, подібні до сьогоднішніх: розбалан-

сування валютного курсу, відміна валютних кредитів, падіння економіки, відсутність джерел для фінансування реального сектору, отримання великих міжнародних кредитів і т. п. Тодішня криза відрізнялася від цьогорічної лише тим, що тоді за кредитами відповідала верхівка держави – Національний банк, Міністерство фінансів, Міністерство економіки. А вже у 2008 році у кредити «посадили» майже все населення України. Із завданнями кредитування банківська система України не справлялася і тому була змушена вдаватися до великих зовнішніх запозичень. Зовнішні борги банків тоді збільшилися майже у 9–10 разів. Банки як корпоративна система «набралися» боргів на суму понад \$40 млрд. Що ж це за борги і на які цілі вони пішли: на виробництво? на інвестиції? на підтримку бізнесу? Ні, запозичені кошти на 60% банки використали як спекулятивний капітал, а на решту 40% придбали землю, нерухомість, побутову та оргтехніку. Отже, Україна в умовах нинішньої кризи діяла так само, як і в 1998 році, – невміло, безпорадно, неефективно. Відповідно та закономірно ми опинилися на межі технічного дефолту, бо коштів на сплату боргів Україна не має.

Окрім того, хочу підкреслити, що комерційні банки не дають інформацію про структуру боргів. Суспільство не знає, у якого банку є борги, в якому обсязі й на які програми вони використовуються. На кінець 2008 року від'ємне сальдо банківської системи України становило близько \$21 млрд., а до сьогодні ця сума, звичайно,

збільшилась, що свідчить про неспроможність банків повернути борги.

Щоб виправити ситуацію, треба, на мій погляд, *по-перше*, вирішити питання про повернення вкладів громадян і відповідальність посадових осіб, які довели банки до банкрутства. Держава має взяти на себе зобов'язання повернути заощадження громадянам. Так було у посткризовий період в Америці, Японії, Франції. Це потрібно робити ні через систему рефінансування чи рекапіталізації, а безпосередньо через відповідні державні інституції. Наприклад, в Україні створений Фонд гарантування вкладів, який може прокредитувати держава, а він повинен укласти угоду з державним банком, що поверне гроші найціннішому клієнту – українському інвестору.

Хочу звернути увагу, що наша криза схожа на американську 1933-го року. Тоді у США одночасно збанкрутувало 10 тис. банків, і коли до влади прийшов Т. Рузвельт, він сказав приблизно так: «Держава бере на себе всі зобов'язання перед громадянами і протягом декількох років гарантує повернення їм усіх вкладів». Його перше звернення до американців було виголошено 12 березня 1933 року – і воно стосувалося саме відновлення довіри до банківської системи!

По-друге, потрібно оптимізувати валютну політику, систему розрахунків, перейти на контракти, конвертовані в ієнах чи євро, і тим самим відійти від ризику, пов'язаного із розрахунками в доларах. Це – з одного боку. А з другого боку, необхідно «відпустити» валютний курс. НБУ не повинен утримувати валютний курс за відсутності росту реальної економіки. Будь-яке вливання інвестицій або боргових зобов'язань – це додаткове проїдання коштів населення.

По-третє, треба вирішити питання щодо проблемних банків. Я сам багато років пропрацював у комерційному банку і знаю внутрішні проблеми банків майже досконало. На жаль, вони побудовані не як інструменти фінансового ринку, а як інструменти бізнесу, що заробляють гроші й не виконують своєї головної функції – не фінансують реальну економіку. І в цьому їх відмінність

від європейських банків. Довіру швидко не повернеш – і завтра наші громадяни не принесуть свої гроші в банк. Потрібно знайти нові важелі залучення коштів населення. Для цього потрібна, перш за все, нормальна контрольована політика регулятора – Національного банку України, який поки що безконтрольний і безсистемний (щоб не сказати більше). Звідси й наступний пункт:

По-четверте, слід вдосконалити законодавство про діяльність Національного банку та його керівництва. Адже сьогодні у Голови НБУ сконцентрована вся влада над грошима нації! І ця людина вирішує питання щодо використання золотовалютних резервів, здійснення грошової емісії, рефінансування і таке інше. А ми спостерігаємо за процесом. І мало хто розуміє, що відбувається в державі з фінансово-кредитною політикою. Народні депутати України стверджують, що Національний банк проводить неправильну політику, тоді як Президент не впевнений у цьому. Але очевидне одне, що без зміни банківської системи ніяких позитивних змін в Україні не відбудеться.

По-п'яте, потрібно запровадити відповідальність власників банків за використання коштів вкладників. Гроші ж не «втікають» у «чорні діри», а десь осідають і комусь належать. Я впевнений, що на початку кризи першими вивели кошти зі своїх банків саме їх господарі. Тож вони мають відповідати за такі дії, як це робилося у всьому світі. Свого часу Ф. Меттеран, Т. Рузвельт та інші поставили руба вимоги перед власниками банків: поверніть кошти, бо інакше вам буде непереливки. Наприклад, коли до влади прийшов у 1970-ті роки соціаліст Ф. Меттеран, то банкіри, злякавшись змін, «вивели» з країни майже 50 млрд. франків. З метою відродження національної економіки він почав процес націоналізації стратегічних галузей, що конче потребувало чималих фінансових ресурсів. Тоді Президент Франції покликав до себе банкірів і сказав: якщо ви хочете спати у своїх ліжках, то мусите повернути гроші у країну, – і пообіцяв їм повну підтримку. Гроші повернули майже всі. Тобто історія вчить кожного разу шукати шляхи вирішення проблем і знаходити їх! Вірю, що й ми знайдемо ці шляхи.

Україна – на межі внутрішнього дефолту

Коментар Олега Соскіна

Сьогодні Україна перебуває на межі внутрішнього дефолту, каже Олег Соскін, і пояснює, що внутрішній дефолт – це неможливість з боку уряду виконувати свої бюджетні, фінансові, боргові, соціальні зобов'язання.

«Зараз дефіцит державного бюджету становить 35 млрд грн. Таку цифру було заплановано на рік, а її перевиконано уже за 8 місяців 2009 року. Ми очікуємо, що до кінця року дефіцит становитиме 70 млрд грн. Держбюджет провалено. Як покрити дефіцит? Чи є у виконавчої влади на це грошові ресурси?», – ставить ключове питання експерт.

Професор Соскін стверджує, що зовнішні запозичення України вичерпано, натомість українські облігації ніхто не купує, мовляв, немає довіри. Разом з тим, Україна має негативний рейтинг щодо боргових зобов'язань.

«Внутрішній борг країни наразі становить 70 млрд грн. Минулого року, станом на 3 листопада, він дорівнював лише 8 млрд грн. Останні випуски внутрішніх облігацій відбулися під 20–28%, тобто їх прибутковість на місяць – 2%. Це фінансова піраміда, їх фактично неможливо викупити, немає ресурсів... Уряд поводить себе ніби той наркоман, який вже не має дешевих ліків», – наголосив О. Соскін.

Він додав, що у руках НБУ, зокрема, зосереджено ОВДП на суму 35 млрд грн.: «Нацбанк може запропонувати Уряду, щоб той викупив ці облігації. Зрозуміло, що останній не має для цього відповідних коштів».

Нагадаємо, 5 жовтня Національний банк України повідомив, що у 2010 році Україна має сплатити 20,3 млрд. доларів зовнішніх боргів.

Zaxid.net, 6 жовтня 2009 р.